

نگاهی به اقتباس سینمایی مهرجویی از داستان‌ها و
نمایش‌نامه‌های خارجی

احمد پهلادی

نرگس صالحی

انتشارات پل

سرشناسنامه:	بهزادی، احمد، ۱۳۶۴.
عنوان و نام پدیدآور:	نگاهی به اقتباس سینمایی مهرجویی از داستانها و نمایشنامه‌های خارجی / احمد بهزادی، نرگس صالحی.
مشخصات نشر:	تهران، انتشارات پل، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری:	۳۶۱ ص.
شابک:	978-964-233-351-6
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه، ص ۳۶۵ تا ۳۶۹.
موضوع:	مهرجویی، داریوش، ۱۳۱۹، اقتباس‌های سینمایی و ویدیویی
موضوع:	اقتباس سینمایی - ایران - تاریخ و نقد
موضوع:	فیلم‌نامه‌های فارسی - تاریخ و نقد
شناسه افزوده:	صالحی، نرگس، ۱۳۷۰ -
رده بندی کنگره:	PN۳/۱۹۹۸
رده بندی دیویی:	۴۳۰.۲۳۳.۰۹۲/۷۹۱
شماره کتابشناسی ملی:	۴۶۳۲۳۹

نگاهی به اقتباس سینمایی مهرجویی از
داستان‌ها و نمایشنامه‌های خارجی
نویسندگان: احمد بهزادی - نرگس صالحی
شابک: ۶-۳۵۱-۲۳۳-۹۶۴-۹۷۸

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
قیمت: ۱۲۷۰۰۰ تومان

instagram: poul_publication

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مؤلفین می‌باشد»

آدرس: انقلاب - خیابان لبافی نژاد - بین خیابان فخررازی و خیابان
دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - طبقه دوم - واحد ۴ - تلفن: ۶۶۴۶۹۶.۸

فهرست

- پیشگفتار: ۷
- فصل نخست: چستی اقتباس ۱۱
- اقتباس سینمایی چیست؟ ۱۳
- موافقان و مخالفان اقتباس: ۱۸
- روش‌های اقتباس با توجه به متن ادبی ۲۵
- اقتباس میان‌فرهنگی: ۳۰
- موانع سینمای اقتباسی: ۳۲
- فصل دوم: اقتباس در سینمای ایران ۳۵
- الف. آثار کهن (متون ادبی و ادبیات عامیانه): ۳۷
- ب. اقتباس از ادبیات داستانی معاصر: ۴۰
- ج. اقتباس از نمایش‌نامه‌ها: ۵۲
- د. اقتباس از ادبیات خارجی: ۵۸

فصل سوم: عناصر داستان ۶۹

۱- پیرنگ (Plot): ۷۱

۲- شخصیت (Character): ۷۵

۳- کشمکش (conflict): ۹۱

فصل چهارم: مهرجویی و اقتباس ۱۰۱

نگاهی به سینمای اقتباسی مهرجویی ۱۰۳

نگاهی به آثار اقتباسی مهرجویی: ۱۰۷

اقتباس‌های خارجی: ۱۱۳

فصل پنجم: نگاهی به چگونگی اقتباس مهرجویی ۱۲۱

از متون داستانی خارجی ۱۲۱

۱- بررسی نمایش‌نامه‌ی ویتسک و فیلم *تقی*: ۱۲۳

۲- بررسی رمان *هرتزوگ* و فیلم *هامون*: ۱۵۹

۳- بررسی فیلم‌نامه‌ی *ویرانه‌یانا* و فیلم *بانو*: ۱۹۰

۴- بررسی نمایش‌نامه‌ی *خانه‌ی عروسک* و فیلم *سارا*: ۲۰۹

۵- بررسی داستان *فرانی و زویی* و فیلم *پری*: ۲۴۹

۶- بررسی نمایش‌نامه‌ی *اشباح* و فیلم *اشباح*: ۳۱۹

منابع و مأخذ ۳۵۷

مقالات: ۳۶۰

پیشگفتار:

سینما به عنوان یکی از رسانه‌های تصویری توانایی زیادی در به تصویر کشیدن و معرفی بهتر آثار ادبی دارد؛ از این رو در مطالعات میان‌رشته‌ای بررسی ارتباط ادبیات با سینما در قالب باآثرینی با خوانش تازه از اثر ادبی، تأثیرگذار است.

یکی از شیوه‌های بهره‌گیری از مضمون ادبی در سینما، اقتباس است. اقتباس سینمایی در حقیقت تبدیل یک متن نوشتاری به یک متن تصویری است و در این تبدیل کارگردان با توجه به مسائل گوناگون می‌تواند به متن اصلی وفادار بماند و یا می‌تواند دگرگونی‌های در متن اصلی به وجود بیاورد که در حقیقت متن تولیدی، روایت او و یا خوانش او از آن اثر ادبی است. از این جهت در حوزه مطالعات تطبیقی می‌توان به اقتباس سینمایی از متون ادبی پرداخت.

اقتباس در حوزه ادبیات و سینما عمدتاً به سه شیوه وفادار، آزاد و بینابین رخ می‌دهد. در اقتباس از نوع وفادار فیلم‌ساز تماماً به متن مبدا که همان اثر ادبی است، وفادار است و روح اثر اصلی را حفظ می‌کند. در این شیوه بیشتر فیلم‌ساز به بازآفرینی متن ادبی می‌پردازد و عمدتاً در این حالت پیرنگ اثر ادبی رعایت شده است و تنها شاید در برخی جزئیات با اثر اصلی تفاوت داشته باشد. در اقتباس به شیوه آزاد

علاقه فیلم‌ساز دخیل است و اثر ادبی صرفاً یک منبع برای اقتباس است. در این شیوه فیلم‌ساز شخصیت‌ها، طرح داستانی، عناصر داستانی و را با توجه به اندیشه و نظریات خود تغییر می‌دهد. در نهایت در اقتباس به روش بینابین فیلم‌ساز تا حدی به پیرنگ وفادار است و در برخی موارد اندیشه‌ی خود را نیز وارد متن می‌کند.

نکته‌ی قابل توجه در اقتباس از داستان‌ها و عمدتاً متون خارجی توجه به عناصر فرهنگی و مذهبی اثر مبدا و مقصد است. فیلم‌ساز باید به خوبی با عناصر فرهنگی هر دو زبان آشنا باشد تا در صورت لزوم بتواند، برخی از عناصر فرهنگی موجود در متن اصلی را در جهت عناصر فرهنگی خود تغییر بدهد.

سینمای ایران نیز همانند سینمای جهان در موارد گوناگونی از آثار برجسته‌ی ادبی ایرانی و غیرایرانی اقتباس کرده است و فیلم‌هایی در این زمینه تولید شده است. داریوش مهرجویی از جمله کارگردانان برجسته‌ی سینمایی ایران است که بخش مهمی از آثار خود را بر اساس اقتباس از داستان‌ها و نمایش‌نامه‌های ایرانی و خارجی ساخته است. آنچه در این پژوهش در پی آن هستیم، مقایسه‌ی تطبیقی شش اقتباس سینمایی مهرجویی از داستان‌ها و نمایش‌نامه‌های خارجی است. این اقتباس‌ها عبارت است از: فیلم پستچی بر اساس نمایش‌نامه‌ی ویسک (ویژک) از گئورگ بوختر، فیلم هامون بر اساس رمان هرترگ از سال بلو، فیلم بانو بر اساس فیلم‌نامه‌ی ویریدیاناز لوئیس بونول، فیلم سارا بر اساس نمایش‌نامه‌ی خانه‌ی عروسک از هنریک ایبسن، فیلم پری از داستان فرانی و زوی از سالینجر و فیلم اشباح از نمایش‌نامه‌ی اشباح از هنریک ایبسن.

مهرجویی با توجه به شرایط و توانمندی‌های سینمایی و مسائل فرهنگی در جامعه‌ی خود، در حوزه‌ی اقتباس از متن ادبی برای خود آزادی عمل در نظر گرفته است و در

پی تبدیل کامل متن نوشتاری به تصویری نبوده است. با توجه به فاصله‌های فرهنگی موجود بین داستان و نمایش‌نامه‌های خارجی که از آن‌ها اقتباس کرده است، مهرجویی توانسته عناصر فرهنگی موجود در متن مبدأ را به خوبی به عناصر فرهنگی متن مقصد تبدیل کند.